

Zsombori Vilmos – Csutak István

A Székelyföld regionális fejlődési esélyei

Mottó:

„Fiúk! Amíg mi felnőttek játszunk,
A játékokkal meglógott valaki.”

Inkább a lélekhez

A vitaindító, amelyre reflektálni kell(ene) – mint minden magára valamit is adó fogalmazás –, három részre tagolva kezelhető.

Az első rész inkább a lélekhez, mint értelemhez szóló. Van benne csipetnyi Trianon, csipetnyi antikommunizmus. Mindez kulturáltan, visszafogottan, férfiasan szembenézve „a megcsontosodott ideológiákkal, mítoszokkal és a fejlesztést meghatározó gazdasági és politikai realitásokkal”.

A szerző polgári visszafogottsággal utal az okokra és azok honfiúi keblekből sóhajt fakasztó következményeire, melyek orvoslása minden nemzetépítő férfi- és egyben úriember életének fő célja leendő.

Így aztán a nyájas olvasó kellő hangulatban várja, hogy a nemzetféltes gondjait derekas vállán méltósággal (és ‘of korsz’ alázattal) hordozó tudós férfiú megnyilatkozzon, ezáltal mi is részesülhessünk a problémamegoldás misztériumából.

A probléma megoldása nem is késlekedik. De erről egy picit később bővebben, mert még hátra van teljes két bekezdésnyi *Következtetések*.

A következtetések olyan közhelyeket tartalmaznak, melyeket a szerző valószínűleg csak azért illesztett a szöveg végére, mert a szabály szerint valahogy minden fogalmazást be kell fejezni, másrészt ez a befejezés nem zárja meg a szerző tulajdonképpeni fő mondanivalóját.

Mert bár a vitaindító címe *A Székelyföld fejlődési esélyei a román területfejlesztési politika keretei közt*, a problémát a szerző azzal oldja meg, hogy bűnbakot állít. Megoldást nem kínál, de bűnöst talál: természetesen az RMDSZ-t.

A vitaindító által javasolt megoldás: mindenért az RMDSZ a hibás.

A megoldásra tett javaslat. Módszer és környéke

A módszer a tisztesség legcsekélyebb gyanújával sem illethető.

Először azért, mert a szerző nem a Székelyföld fejlődési esélyeiről értekezik, nem azt mondja, hogy szerinte mit és hogyan kellene csinálni, ha-

nem azt mondja, hogy minden fejlődési esélynek egyedüli akadályá az RMDSZ.

Másodszor azért, mert a szerző állításainak bizonyítása számára kényelmetlen tényeket nagyvonalúan ignorálja.

Harmadszor azért, mert a szerző a Székelyföld regionális fejlesztésének nyolc éven át fontos szereplője és alakítója lehetett volna. Ámde a vitaindítóból hiányzik azoknak a nagyszerű koncepcióknak és kezdeményezéseknek a tárháza, melyeket a szerző aktív politikusként a Székelyföld fejlesztésének érdekében létrehozott. Vajon miért?

Úgyszintén hiányzik azoknak az elképzeléseknek a felsorolása, melyeket – a Székelyföldnek felbecsülhetetlen károkat okozva – az RMDSZ (melynek listáján bejutva a szerző megyei tanács alelnök majd elnök lett) vagy annak csúcsmegvalósítása fondorlatos módon megbuktatott. Hiányoznak például a szerző által koncipiált és levezényelt székelyföldi gazdaságélénkítő sikertörténetek – lásd példának okáért Borszék esetét a privatizációval.

Arról nem is beszélve, hogy a szerző egy román miniszterelnök személyes tanácsadójaként is tevékenykedett. Most itt lett volna az alkalom kipakolni: „hogyan akadályozta meg a román hatalom és az RMDSZ Kolumbán Gábor világrengető Székelyföldi fejlesztési elképzeléseinek gyakorlatba ültetését?”

Ehelyett a szerző üde kis csapdát állít.

Meghirdet egy témát (Székelyföld regionális fejlődési esélyei), melyre a fontosabb közszereplőknek válaszolni illik.

Majd másról beszél (kedélyesen gyalázza az RMDSZ-t).

Ha válaszolsz, akkor is rossz, ha nem válaszolsz akkor is rossz.

Mellesleg a lóláb – talán csak nem szándékosan?! – kilóg a szöveg vége felé, hisz mindenki önmagából indul ki. Ezért a szerző azt feltételezi, hogy 2003. április 4-én, Sepsiszentgyörgyön – az RMDSZ „Önkormányzatok a Székelyföldért” konferenciáján – minden a majdani választások jegyében történt.

És itt szerző nem egy lélegzetleállító csúsztatással él. (Akit a téma bővebben érdekel, elolvashatja a „Régiók Európájának előszobájában / Towards a Region's Europe” c. anyagot.)

Ilyen gátlástalan mellébeszélés láttán az ember hajlamos magyarázkodni, védekezni: vagyis besétál a csapdába.

Ezért LEHETETLEN a vitaindítóra érdemben reagálni.

Bár a vitaindító tartalmához több hozzáfűznivalónk nincs, a vitaindító címében foglalt témáról (*A Székelyföld fejlődési esélyei a román területfejlesztési politika keretei közt*) van véleményünk. Mi több: véleményünkkel egyet is értünk. Azt és csakis azt mondjuk ki magyarul (vagyis „belső” használatra), amit ki merünk mondani románul és angolul is (vagyis „exportra”).

A Székelyföld regionális fejlődési esélyei. Kiindulási pontok

Abból indulunk ki, hogy Románia Európai Unióhoz való csatlakozásánál jobb alternatívát mi nem tudunk. Mindazonáltal az is tény, hogy a csatlakozás előnyeinek ára van. Számunkra az igazi kihívás az, hogy az EU minket is elérő bővítésének ne a vesztese legyünk. Árnyaltabban fogalmazva: a csatlakozó közép- és kelet-európai országok számára, így értelemszerűen számunkra is a legfontosabb cél az, hogy az anyaországhoz (és a többi 2004-ben csatlakozó országhoz) viszonyítva most még „fáziskésésnek” nevezhető állapot ne váljon végleges és végzetes leszakadássá.

A következő kérdésre kell tehát válasz(oka)t találnunk: *Melyek azok a térszerkezeti, közigazgatási és szervezeti formák, melyeknek reformját vagy létrehozását követően a magyarok által is lakott vidékeken, az Unió regionális politikája elveinek érvényesítésével (szubszidiaritás és decentralizáció, partnerség, programozás, addicionalitás és koncentráció) az életszínvonal és életminőség javulására számítani lehet?*

Adottságok – előnyök

Azok az adottságok, amelyek ebben a térségben léteznek, alapvetően nem etnikai jellegűek:

- a helyi fejlesztési kezdeményezések nagy száma;
- az elmúlt 12 év civilizációs felhalmozása;
- a helyi kezdeményezések alapján kialakult és hatékonyan működő regionális és mikroregionális civil szolgáltató rendszerek;
- és nem utolsósorban a mikroregionális kooperáció olyan gyakorlata, amelyre hasonló volumenben és mélységben egész Romániában nincsen példa (kistérségi szerveződési gyakorlat modelljei). Ott ahol ez lehetséges, a kistérségi társulások megyehatárok fölötti eredményes partneri viszonyokat hoztak létre.

Ezek az adottságok tulajdonképpen a térség (többségében magyar ajkú) lakosságának eredményei.

Ezeket a megszerzett előnyöket nem a bezárkózás – befelé fordulás, hanem a hétköznapi pragmatikus cselekvés tudja felfuttatni. (Hiába feliratozzuk rovásírással a vadonatúj szemeteskukákat, ha az EU munkanyelve nem a rovásírás.)

A magyar szellemi önazonosság és az európai normatívák találkozása, azoknak a várható harmóniája bevárható konfliktusai egy olyan kérdéskör, melynek tárgyalása messze túllépi vitánk kereteit. (Viszont azt talán nem árt elmondani, hogy 1998-ban, e kérdéskörrel való módszeres foglalkozás lehetőségéről, megyei tanács elnökeként, minden különösebb indoklás nélkül nem más, mint Kolumbán Gábor mondott le.)

Visszatérve az adottságokhoz: a bővülő EU-térben egy-egy új régió számára a rugalmasság, az alkalmazkodási, változási, tanulási képesség lesz a legfontosabb meghatározó elem.

Az Európai Bizottság regionális politikáért felelős tagja nem véletlenül mondta az EU regionális politikájának prioritásairól azt, hogy „a pénzügyi erőfeszítésekkel párhuzamosan fontos szempont lesz

- a versenyképesség és
- a humán erőforrások minősége”.

Ezen a téren lehet és kellene esélyt teremteni az erdélyi magyarság számára (is).

A humán erőforrás minőségének fejlesztésével viszont (itt információhoz való hozzáférésre, képzésre és nem utolsósorban tudástranszferre gondolunk) részben önerőből részben az anyaországból remélt (nemcsak anyagi) támogatással akadálytalanul foglalkozhatunk.

A térségi fejlődés kerete

Az Európai Unió létrehozását kimondó Maastrichti Szerződés alapelveiben szereplő regionális politikai célok hosszú távon érvényesülnek, s azok nemcsak az Unió országainak területfejlesztési célkitűzéseit határozzák meg, hanem a tagjelölt országokét is.

A regionális politika meghatározó európai irányzatai:

- a versenyképesség feltételeinek erősítése;
- az esélyegyenlőség megteremtése a különböző fejlettségű térségekben;
- az elmaradott területek komparatív előnyeire alapozott fejlesztések.

Az Unió gyakorlata szerint:

- az államhatár nem akadály, a határokon átnyúló gazdasági fejlesztéseket interregionális intézmények szervezik;
- az együttműködések hatékonyságát a közigazgatási struktúrák kompatibilitása is befolyásolja.

Az ún. előcsatlakozó országok Európai Unió csatlakozásának előkészítésében a regionális politika szerepe fokozatosan nő. E tendencia következtében egy térség fejlődésének kereteit hangsúlyosan a regionális politika szabja meg.

Növekedik az önkormányzatok jelentősége

Az Unióban a területfejlesztés vonatkozásában az elsődleges kedvezményezett a régió, a regionális szint. Az EU-csatlakozás kikényszeríti az intézményrendszer reformját is. A decentralizáció, a szubszidiaritás, a partner-

ség érvényesítése megköveteli a döntési kompetenciák újrafogalmazását, a hatalom decentralizálását, a területi közösségek autonómiájának az erősítését. A képviseleti elven nyugvó, elsősorban területi szintű önkormányzatok (régiók, megyék) szerepe erősödik. Ezek az állami és egyéb szereplőkkel a partnerség és nem az alávetettség elve alapján egyre szorosabban fognak együttműködni. A központi és helyi relációk tradicionális versenymodellje kooperációvá szelidül. Ezt a trendet érdekünk erősíteni.

Amit ennek érdekében biztosan megtehetünk: EU-s tudást és információt kínálni az önkormányzati képviselőknek és vezetőknek, illetve a közigazgatásban tevékenykedőknek. Tanuljanak meg kiigazodni az EU szövevényes támogatási rendszereiben. Ami már nemcsak elhatározás kérdése, hanem jóval bonyolultabb: a tudás birtokában artikulált érdekeinket a nagypolitikában érvényesíteni. Ám ehhez nemcsak erő, hanem manapság egyre inkább szakértelem is szükségeltetik. Mégpedig EU-s szakértelem.

Az EU bürokratái a Közösség *gazdasági és szociális kohézióra* irányuló politikájának (fa)nyelvét beszélik. Az összetartozást általuk is érthető és mérhető fogalmakkal igyekeznek körülírni. (Például: partnerségben megfogalmazott projektek.)

Ez a gondolat az „áprilisi tézisekben”, az „Önkormányzatok a Székelyföldért” konferencia zárónyilatkozatában a következőképpen jelent meg:

„Partnerei kívánunk lenni minden olyan elképzelés megvalósításának, mely

tiszteletben tartja az Európai Unió regionális politikájának alapelveit; közös erőfeszítésekre alapozva, közös felelősségvállalással, közös érdekeinket a közös haszon reményében óhajtja érvényesíteni.

(...)

Halaszthatatlan feladatunknak érezzük, a szimbolikus gesztusokon túl, a konszenzusra alapozó, EU-konform fejlesztési gyakorlat és szolgáltatások régióinkra való mielőbbi kiterjesztését.”

Az önkormányzatok jelentőségének növekedését ezen a téren is érzékelni véljük. Vagyis, ha létezik kohézió (összetartó erő), akkor bizony az átlagosnál több partnerség és közös projekt kezdeményezés kell(ene) létezzen.

Létezik valamilyen fejlesztési elképzelés?

Igen. Bármilyen hihetetlen: létezik. Az elképzelés egyelőre csak Hargita megyére vonatkozik. Hivatalos címe: „HARGITA MEGYE KÖZÉPTÁVÚ STRATÉGIAI FEJLESZTÉSI TERVE 2002–2013”.

A megrendelő Hargita Megye Tanácsa szándéka szerint EU konform fejlesztési stratégia készült. Ennek a koncepciónak az alapján a további lépések megtétele a szereplőkön (elsősorban, de nem kizárólag a helyi önkormányzatokon és kistérségi társulásokon) múlik. Itt viszont tudomásul kell

venni, hogy hál' Istennek senkinek sincs arra lehetősége, hogy a szereplőket (vagy azok egy részét) bármire, akár kényszerű fejlesztésekre kötelezhesse. A fejlesztési partnerség és együttműködés alapját az érdekközösség és az egyeztetett célok jelentik. (Közös érdekek, közös erőfeszítések, közös felelősségvállalás, közös haszon.)

Mit üzenhetnénk a nagypolitikát alakítóknak?

Romániában az EU regionális politikájának alapelvei szerintünk távolról sem érvényesülnek. A központi tervezés hagyományai és jelenlegi gyakorlata miatt nincsenek meg egy strukturális politika bevezetéséhez nélkülözhetetlen alapvető adminisztratív és költségvetési források. Az önkormányzati finanszírozást olyan irányban kell fejleszteni, hogy minden önkormányzat részére elegendő forrás jusson a kötelező feladatok ellátására, s lehetővé váljon a forrásképzés az önként vállalt feladatok, a pótlás és a fejlesztések megvalósítására, a területfejlesztési célokhoz való hozzájárulásra. Tulajdonképpen az EU regionális politikája alapelveinek minél tágabb értelmezését, minél szélesebb körű érvényesítését Romániában folyamatosan szorgalmazni kell.

Erről igen hosszasan lehet és kell beszélni. Az így kikristályosodott elképzeléseket a politikum asztalára kell helyezni. mert a döntés viszont politikai.

Milyen szabályok szerint játszunk?

Nem valószínű, hogy középtávon az EU szabta szabályokon kívül más szabályok szerint is lehetne ebben a térségben mozogni. Az sem valószínű, hogy érdemes lenne más szabályok után vágyakozni.

Úgy véljük, hogy az uniós jogszabályok és hagyományok jóhiszemű értelmezése és tiszteletben tartása megteremtheti azt a minimális feltételrendszert, melyben az (elsősorban) erdélyi magyarság még létezni tud.

És ne feledjük, hogy a szülőföldünkön magyarként való boldogulásunkért nemcsak az EU, meg Bukarest tartozik nekünk felelősséggel.

Nem az EU és nem a román hatalom okolható azért, ha „*a pungacskába árdéj meg gogos*” kerül a piacon, a közigazgatásban pedig „*a budzsetet transákra defalkáljuk*”. Ez esetben is el lehet mondani „mentálitásváltás” szükséges.

Mi várható a Székelyföldön?

A Székelyföldet is magában foglaló fejlesztési régió székhelyét a régió megalakításakor Gyulafehérvárra helyezték. A Székelyföldi fejlesztési régió

létrehozásának esélyeit taglalva az „Önkormányzatok a Székelyföldért” konferencián elhangzott, hogy még ha Középrégió marad és a megyék is változatlanul maradnak: „A régió központját oda kell vinni, ahol a helye: Brassóba. Gyulafehérvár mellett mást mint érzelemdús politikai érveket nem lehet felsorakoztatni.”

2003. szeptember 13-án Brassó megye javaslatára, a Fehér és Szeben megyei képviselők tiltakozása ellenére, a Középrégió Régiófejlesztési Tanácsa döntött a Regionális Fejlesztési Ügynökség Brassóba való költöztetéséről. A döntés végrehajtására még sok buktató vár. Ám egy dolog biztos: ezt a jelzést mind Bukarest mind pedig Brüsszel felfogta. (A döntés a Középrégió twinning partnerének legmagasabb rangú képviselője /Brandenburg Tartomány miniszterelnöke/ és a Középrégió /szintén brandenburgi/ előcsatlakozási tanácsadójának jelenlétében született meg.) Bármi is lenne a döntés végrehajtásának sorsa, reméljük, hogy sikerül a politikai jelzés mögé tudást és szakértelmet felsorakoztatnunk.

Románia belátható időn belül az EU teljes jogú tagja lesz. Nem mind-egy, hogy a romániai magyarságnak lesz, és ha lesz, milyen minőségű EU-s elitje lesz? Ez az elit nem a semmiből lesz. Képzésére rengeteg erőforrást kell(ene) fordítanunk.

A rendelkezésre álló rendkívül feszes időkeretben csak akkor lehet esélyünk a sikerre, ha hajlandók leszünk átadni egymásnak a tapasztalatainkat és információinkat, és ha készek leszünk egymást meghallgatni – azaz, ha képesek leszünk *együtt tanulni*.